

**Aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen
kohtaaminen ja tukeminen
varhaiskasvatuksessa
- työntekijän näkökulma
Kuvaileva kirjallisuuskatsaus**

Alexi Lehto

Tuuli Kuusisto

Opinnäytetyö
Joulukuu 2021
Terveys- ja hyvinvointialat
Sosionomi AMK

Lehto, Aleksi ja Kuusisto, Tuuli

Aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kohtaaminen ja tukeminen varhaiskasvatuksessa - työntekijän näkökulma.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Marraskuu 2021, 42 sivua.

Terveys- ja hyvinvointialat. Sosionomi (AMK). Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata alle kouluikäisten lasten aggressiivisuutta, miten aggressiivisuus ilmenee varhaiskasvatuksessa sekä kuinka lasta voidaan tukea. Tarkoituksena oli tuottaa tietoa tiiviissä muodossa alle kouluikäisten lasten aggressiivisuudesta varhaiskasvatuksen henkilöstölle, lasten vanhemmille ja huoltajille sekä kaikille, jotka ovat aggressiivisten lasten kanssa tekemisissä.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsauksen aineistoja haettiin seuraavista tietokannoista: Arto, Finna, Google Scholar, Helka, Medic sekä Melinda.

Tuloksista ilmeni, että aggressiivisuus näyttäytyy varhaiskasvatuksessa eri muotona sekä erilaisissa tilanteissa. Tuloksista nousi esiin, kuinka aggressiivisuus lisää varhaiskasvattajien kuormittavuutta työssä. Lisäksi tuloksista kävi ilmi, kuinka aggressiivisuuteen voidaan puuttua.

On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa puututtaisiin ajoissa lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen. Nopea interventio auttaa ennalta ehkäisemään kasvattajien kuormittavuutta ja tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kehitystä. On myös ensiarvoisen tärkeää tukea lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitoja.

Avainsanat (asiasanat)

Varhaiskasvatus, aggressiivisuus, aggressio, lapsi, tutkimus, väkivalta, kiusaaminen

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Ei salassa pidettäviä liitteitä.

Lehto, Aleksi and Kuusisto, Tuuli

Encountering and supporting an aggressively behaving child in early childhood from an employee's perspective.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, November 2021, 42 pages.

Social services and health care. Social services. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The purpose of this thesis was to describe the aggression of children under school age, how aggression manifests itself and how the child can be supported. The aim was to produce and bring together easily accessible information and tools on the aggressiveness of pre-school children in summary terms for people in the care sector, parents and carers of children, and anyone dealing with aggressive children.

A descriptive literature review was used as the research method. The literature search was carried out from Arto, Finna, Google Scholar, Helka, Medic, Melinda and manual search database.

The results showed that aggression manifests itself in early childhood in a different form as well as in different situations. The results highlighted how aggression increases the workload of early childhood educators. The results also highlighted how aggression can be addressed.

It is important that early childhood education addresses the child's aggressive behavior in a timely manner. Early intervention helps prevent the workload of breeders. It is also important to support children's emotional skills.

Keywords/tags (subjects)

Early childhood, aggressiveness, aggression, child, research, violence, harassment.

Miscellaneous (Confidential information)

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Aggressio ja aggressiivisuus käsitteinä.....	5
2.1	Biologiset tekijät.....	6
2.2	Psyykkiset tekijät	7
2.3	Kasvu ympäristöön liittyvät tekijät.....	8
3	Lapsen kehitys ja aggressiivisuus.....	9
3.1	Aggression portaat	10
3.2	Aggression portaiden vaiheet	10
4	Varhaiskasvatus.....	12
4.1	Varhaiskasvatuslaki	13
4.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	13
4.3	Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt.....	15
4.4	Lapsen aggressiivisuus varhaiskasvatuksessa	16
4.4.1	Keinoja kasvattajalle aggressiivisen lapsen kohtaamiseen.....	19
4.4.2	Menetelmiä aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen tukemiseen.....	20
5	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	21
6	Tutkimuksen toteuttaminen	22
6.1	Kirjallisuuskatsaus	22
6.2	Tiedonhakuprosessi.....	23
6.3	Aineiston arviointi ja analyysi.....	24
7	Tulokset.....	25
7.1	Aggressiivisuuden ilmeneminen.....	25
7.2	Varhaiskasvattajien kuormittuminen	27
7.3	Keinoja aggressiivisuuden kohtaamiseen ja käsittelyyn	28
8	Pohdinta.....	29
8.1	Keskeiset tulokset ja johtopäätökset	29
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	32
8.3	Lopuksi.....	33
	Lähteet	35
	Liitteet	40
	Liite 1. Luettelo valituista artikkeleista.....	42

Taulukot

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.	23
Taulukko 2. Kuvaus tiedonhausta.	24

1 Johdanto

Väkivalta, jonka aiheuttajana on pieni lapsi, on työelämässä vaiettu ja erittäin hankala aihe. Alle kouluikäiset lapset käyttäytyvät varhaiskasvatuksessa yhä aggressiivisemmin. Lasten käytöshäiriöt ovat lisääntyneet, ja varhaiskasvatuksen työntekijät kohtaavat entistä useammin haastavasti käyttäytyviä lapsia, jotka purkavat pahaa oloaan ja turhautumistaan aikuisiin ja toisiin lapsiin. Julkisten hyvinvointialojen liitto toteutti vuonna 2019 laajan kyselyn, jossa selvitettiin varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemia väkivaltatilanteita työpaikallaan. Yleinen ilmiö on, että aggressiivisesti käyttäytyvät lapset ja väkivaltatilanteet kasautuvat tiettyyn ryhmään, jossa työntekijät vähitellen uupuvat. (JHL 2019.)

Lasten häiriökäyttäytyminen on ilmiönä äärimmäisen monimuotoinen, ja se pitää sisällään usein pitkäkestoista uhmakkuutta, joka poikkeaa ikätasosta. Lisäksi käytöshäiriön pääoireina voidaan pitää aggressiivista tai epäasiallista käyttäytymistä, toistuvaa valehtelua, kanssaihmiisiin kohdistuvaa julmuutta tai toisen omaisuuden tarkoituksellista tuhoamista. Käytöshäiriöinen lapsi kohtaa väistämättä ongelmia sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymisessä. (Käytöshäiriöt 2018.) Edellä mainitut taidot kehittyvät suureksi osin juuri varhaiskasvatuksen piirissä. Kuinka varhaiskasvatus pystyy vastaamaan aggressiivisesti tai väkivaltaisesti käyttäytyvän lapsen avun tarpeeseen, jos henkilöstö kuormittuu ja uupuu entisestään? On huolestuttavaa lukea mediasta, kuinka varhaiskasvatuksen henkilöstö saa osakseen lyömistä, puremista, potkimista, raapimista ja haukkumista, puhumattakaan siitä, kuinka raskasta heidän on yrittää suojella muita ryhmän lapsia aggressiivisesti käyttäytyvältä toverilta. Väkivaltatilanteet ovat jo arkipäivää, mutta näin ei saisi missään nimessä olla. Ongelmalle ei saisi sokeutua. (Ali-Hokka 2020.)

Aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi saattaa jäädä varhaiskasvatuksessa leikkien ulkopuolelle, tai saada varhaiskasvattajien keskuudessa hankalan lapsen leiman. Nämä asiat vaikuttavat lapsen itsetuntoon ja minäkuvan kehittymiseen. Sen vuoksi olisi tärkeää löytää keinoja, joilla tukea aggressiivisesti käyttäytyvää lasta tunnekuohun yllättäessä. Tunteiden säätelyssä sekä tunnetaitojen opettelussa lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta, läsnäoloa ja tukea. Se, että lapsi löytää aikuisen avulla

keinoja säädellä tunteitaan, edesauttaa lasta ryhmäytymään ja pääsemään osaksi erilaisia vuorovaikutustilanteita. (Holappa & Kakkuri 2016, 47.)

Opinnäytetyömme käsittelee 3–6-vuotiaan aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kohtaamista ja tukemista varhaiskasvatuksessa työntekijän näkökulmasta. Aihe kiinnostaa meitä, koska se on nykyaikana miltei tabu, mutta kuitenkin hyvin ajankohtainen. Koemme, että aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kohtaamiseen ja tukemiseen ei edelleenkään löydy tarpeeksi tietoa tai menetelmiä. Olisikin ensiarvoisen tärkeää löytää varhaiskasvatuksen työntekijöille keinoja, joilla aggressiivista lasta voisi rauhoitella, ja kuinka väkivalta- tai uhkatilanteita voitaisiin ennalta ehkäistä, ja näin luoda turvallisempaa kasvuympäristöä työturvallisuutta unohtamatta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata, miten alle kouluikäisten lasten aggressiivisuus ilmenee, miten aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi kohdataan, sekä kuinka häntä voidaan tukea. Lisäksi tarkoituksena on tuottaa tietoa 3–6-vuotiaan lapsen aggressiivisuudesta varhaiskasvatuksen työntekijöille ja lasten vanhemmille tai huoltajille, sekä tuoda esiin erilaisia menetelmiä aggressiivisen lapsen kohtaamiseen ja tukemiseen. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata 3–6-vuotiaan lapsen aggression ilmenemistä, ja perehtyä aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Opinnäytetyö toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, ja siinä tuodaan esiin keinoja ja menetelmiä, joiden avulla aggressiivisesti käyttäytyvää lasta voidaan varhaiskasvatuksessa tukea, ja näin luoda lapselle mahdollisimman suotuisa kasvuympäristö.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: ”Miten lapsen aggressiivisuus ilmenee varhaiskasvatuksessa?” ja ”Miten aggressiivisesti käyttäytyvää lasta voidaan tukea varhaiskasvatuksessa?”. Teoreettisen viitekehyksen tiedonhaku toteutettiin käyttämällä kirjaston palveluita, sekä manuaalisena hakuna hyödyntämällä seuraavia tietokantoja: Arto, Finna, Google Scholar, Helka, Medic sekä Melinda.

Opinnäytetyössä on mietitty tarkkaan ennen kirjoittamista, mitkä käsitteet ovat relevantteja aiheen kannalta. Käsitteet ovat nähtävissä seuraavassa luvussa. Teoreettiseen viitekehykseen asettui kirjoja ja artikkeleita eri lähteistä, mitkä tarkistettiin luotettaviksi ja ajankohtaisiksi. Teoreettisen viitekehyksen tiedonhaku

toteutettiin käyttämällä kirjaston palveluita, sekä manuaalisena hakuna hyödyntämällä Google- ja Google Scholar tietokantoja. Opinnäytetyössä on mietitty tarkkaan ennen kirjoittamista, mitkä käsitteet ovat relevantteja aiheen kannalta. Käsitteet ovat nähtävissä seuraavassa luvussa. Teoreettiseen viitekehykseen asetui kirjoja ja artikkeleita eri lähteistä, mitkä tarkastettiin luotettaviksi ja ajankohtaisiksi.

2 Aggressio ja aggressiivisuus käsitteinä

Aggressio ja aggressiivisuus liittyvät käsitteinä oleellisesti yhteen, ja tässä opinnäytetyössä keskitytään lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen aggression tunteen käsittelyn sijaan. Tässä opinnäytetyössä käsitteet aggressiivisuus ja aggressiivinen käyttäytyminen tarkoittavat samaa asiaa, eli ne ovat synonyymeja.

Aggression tunne ja aggressiivinen käyttäytyminen ovat erillisiä asioita, eikä niitä pidä sekoittaa toisiinsa. Siinä, käyttäytyykö aggressiivisesti, vai onko aggressiivinen, on suuri ero (Soisalo 2012, 55). Aggressio on ihmisessä oleva voima ja energia, se on motiivi tai käyttäytymisen syy, jopa voimavara. Se, millaiseen käyttäytymiseen aggressio johtaa, riippuu ihmisen muusta kehityksestä ja kasvuympäristöstä. Aggressiivisuus on tietty piirre ihmisen persoonallisuudessa. Aggressiivisuudessa toisen tunteista ei välitetä ja toiselle ihmiselle tuotetaan vahinkoa. Aggressiivisuus ei myöskään läheskään aina näy ulospäin, sillä lapset tuovat esiin tunteitaan hyvinkin eri keinoin. Tähän vaikuttavat esimerkiksi lapsen temperamentti, toimintaympäristö sekä elämäntilanne. (Keltikangas-Järvinen 2010, 166.)

Aggressio on tapa reagoida ympäristön ärsykkeisiin. Se on sisäsyntyistä, ja osoittaa ihmisen reaktiota tilanteeseen, jossa jotain täytyy tehdä, että tilanne tasoittuisi siedettävämmäksi. Aggressioenergia ei välttämättä johda aggressiiviseen käyttäytymiseen eli aggressiivisuuteen, vaan aggressiivisuus on käyttäytymisen häiriö, joka on seurausta monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Aggressiivisuuden muodot vaihtelevat lievästä muodosta, jossa on kyse puutteellisesta sosiaalisesta oppimisesta, aina vakavaan muotoon; häiriintyneeseen psyykkiseen kehitykseen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 167.) Soisalo (2012, 57–58) jakaa aggression reaktiiviseen ja proaktiiviseen aggressioon. Reaktiivinen aggressio on reaktio

johonkin toimintaan, kun taas proaktiivinen eli hyökkäävä aggressio voi tapahtua ilman yhtäkään ärsykettä tai provokaatiota (Soisalo 2012, 57–58).

Aggressiiviselle käyttäytymiselle on löydetty monenlaisia selityksiä tutkijoiden toimesta. Aggressiivinen käytös on ilmiö, joka muodostuu useammasta eri muuttujasta. Lisäksi aggressiivisuuden syyt ovat yksilöllisiä. Heikot tunteiden ja aggression säätelyn taidot sekä impulsiivisuus altistavat varsinkin alle kouluikäistä lasta aggressiiviselle ja väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Myös biologiset lähtökohdat, erilaiset persoonallisuushäiriöt ja elinolosuhteet ovat altistavia tekijöitä. Lapsi voi myös oppia aggressiivisen tai väkivaltaisen käyttäytymisen mallin lapsuuden kasvuympäristöstä. (Holappa & Kakkuri 2016, 21.)

Alle kouluikäisen lapsen aggressiivisuuden yleisyyttä on tutkittu Suomessa verrattain vähän. Syynä tähän on se, että alle kymmenvuotiaiden lasten käytösongelmat harvoin täyttävät varsinaiset käytöshäiriön diagnostiset kriteerit. Koko väestön osuudesta lasten aggressiivisuuden esiintyvyys on noin 2–16 %. (Hellevaara 2019, 9.) Aggressiiviseen käyttäytymiseen liittyy lapsen mielen ja psyyken muodostuminen, joka alkaa, kun ensimmäinen tunnepitoinen muistiin jäänyt kokemus syntyy. Tämän mahdollistaa vain se, että lapsi on vuorovaikutuksessa vanhemman tai muun läheisen aikuisen kanssa. Kun lapsen elinympäristö on riittävän hyvä ja turvallinen, lapsi pystyy käsittelemään omia negatiivisia tunteitaan ja raivoaan, sekä ottamaan vastuuta paremmin omasta käyttäytymisestään. Jos taas lapsen perusturvallisuus järkkyy, tai elinympäristö ja hoito eivät ole riittävän hyvää ja turvallista, aggressiivisen käyttäytymisen mahdollisuus kasvaa. Jos lasta toistuvasti laiminlyödään, nöyrytetään tai käytetään hyväksi, aggressio synnyttää vihan eri muotoja ja lapsi saattaa alkaa käyttäytyä aggressiivisesti itseään tai muita kohtaan. Aggression tunne purkautuu usein väkivaltaisuutena, joka voi olla niin fyysistä kuin sanallista, suoraa tai epäsuoraa. (Hellevaara 2019, 10.)

2.1 Biologiset tekijät

Aggressiiviselle käyttäytymiselle pystytään joissain määrin löytämään syy jo sikiöajasta, sillä äidin raskauden aikaisen päihteiden käytön on todettu altistavan

yksilöä aggressiivisille piirteille ja käyttäytymiselle lapsuudessa. (Kaltiala-Heino 2013b, 94–96.)

Silloin tällöin aggressiiviseen käytökseen voidaan liittää muitakin ulkopuolelta tulleita biologisia syitä. Esimerkiksi päähän kohdistunut isku nuorella iällä voi olla yhteydessä myöhempään aggressiiviseen käyttäytymiseen. Aggressiivisuus voi olla myös oire, sillä veritulppa, aivovamma tai kasvaimet aivojen tietyillä alueilla voivat johtaa aggressiiviseen toimintatapaan. Lisäksi geenien ja yksilön biologian kautta voidaan myös osaltaan selittää aggressiivista käyttäytymistä, sillä hormonitoiminta voi altistaa ihmisen väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Esimerkiksi toruminen kasvatustilanteessa saattaa aiheuttaa stressiä ja käynnistää hormonitoiminnan. Tällöin lapsi tuntee olonsa epämukavaksi, ja näin ollen välttää kyseistä olotilaa tulevaisuudessa, tai toisinpäin. (Holappa & Kakkuri 2016, 22.)

2.2 Psyykkiset tekijät

Psyykkisiin tekijöihin kuuluvat esimerkiksi havainnot ja tulkinnat, mielikuvat, aiemmat kokemukset sekä tunnetilat, motiivit, opitut taidot ja toimintamallit. Myös psyykkisesti ilmenevät sairaudet voivat altistaa aggressiiviselle käyttäytymiselle ja psykoosit, erilaiset persoonallisuuden häiriöt tai hoitamattomat mielenterveyden ongelmat saattavat lisätä aggressiivisuutta. Joskus aggressiivisesti käyttäytyvälle lapselle määritellään diagnoosi, joka osittain selittää käyttäytymistä. Yleisimpiä ovat mm. tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriö ADHD, uhmakkuutta aiheuttava ODD, Touretten oireyhtymä, mania, Aspergerin syndrooma, pakko-oireinen häiriö OCD sekä erilaiset oppimisvaikeudet, kuten ei-kielellinen oppimisvaikeus NLD. Silloin tällöin aggressiivinen käyttäytyminen voi olla oire sairaudesta, esimerkiksi silloin, kun lapsi sairastaa narsismia. Myös pakko-oireista kärsivä lapsi saattaa käyttäytyä aggressiivisesti tai väkivaltaisesti sen vuoksi, ettei hän saa esimerkiksi leikeissä käydä läpi omia pakonomaisia rituaalejaan. (Holappa & Kakkuri 2016, 23.)

2.3 Kasvuympäristöön liittyvät tekijät

Lapsen kasvuympäristöstä johtuviin syihin lukeutuvat esimerkiksi toisten ihmisten reaktiot, odotukset omasta sekä toisten käyttäytymisestä, tilannevihjeet, kulttuuri, jossa lapsi kasvaa ja kehittyy sekä ideologia.

Lapsen kasvuympäristö vaikuttaa suurelta osin aggressiivisen käyttäytymisen syntyyn. Kiintymyssuhde vanhemman ja lapsen välillä on tärkeä, sekä se, että lapsen viesteihin ja tarpeisiin vastataan kokonaisvaltaisesti. (Holappa & Kakkuri 2016, 22.)

Laiminlyödyn ja kaltoinkohdellun lapsen tietyt alueet aivoista eivät kehity normaalisti, ja tämä puolestaan aiheuttaa sitä, että lapsi saattaa olla altis ympäristön ärsykeille. Lisäksi hän saattaa reagoida ärsykeisiin rajullakin väkivallalla, jos taustalla vaikuttaa esimerkiksi lapsuudessa koettu vakava trauma. Myös suuret mullistukset, muutokset tai pettymykset lapsen elämässä, kuten vanhempien ero, kuolema, muutto tai sisaruksen syntymä voivat olla asioita, joihin lapsi reagoi käyttäytymällä aggressiivisesti. (Holappa & Kakkuri 2016, 23.)

Aggressiivisen käyttäytymisen yhtenä syynä voidaan nähdä myös media ja lapsen kehitykselle haitallisen ruutuajan lisääntyminen. Mediaväkivalta onkin liian yleinen ilmiö, joka pahimmassa tapauksessa aiheuttaa lapselle traumaattisia oireita, kuten ahdistusta, unihäiriöitä, ärtyneisyyttä tai masennusta. Lapsella ilmiöön liittyy usein myös tarve nähdä lisää median näyttämää väkivaltaa. (Salokoski & Mustonen 2007, 78.) Niin ikään myös Holapan ja Kakkurin (2016, 26) mukaan Väkivaltainen ja aggressiivinen käyttäytyminen voi ajan myötä muuttua ikään kuin tavalliseksi, jos sitä kohtaa esimerkiksi pelien kautta tarpeeksi usein. Lapsi ei kykene erottamaan todellisuutta keksitystä. (Holappa & Kakkuri 2016, 26.)

Myös vallitsevalla kulttuurilla on vaikutusta aggressiiviseen käyttäytymiseen. Lapsen vaikuttaa se, kuinka esimerkiksi päiväkotiryhmässä, jossa aggressiiviset normit ovat arkea, käyttäytyään ja toimitaan. Perheen sisäinen kulttuuri ja toimintatavat ovat keskeisiä seikkoja lapsen aggressiivisen käyttäytymisen syitä pohdittaessa. Kulttuurilla, jossa perhe elää, on merkitystä siihen, kuinka lapsen aggressiiviseen käytökseen suhtaudutaan. Yhdessä perheessä lapsen aggressiivisuus saatetaan ohittaa nopeasti, ja toisessa perheessä edellä mainitusta käytöksestä voi seurata syy-seuraussuhde, eli lapsen käyttäytyessä aggressiivisesti seuraa

rangaistus. Joskus taas vanhemmat jättävät lapsen käytöksen täysin huomiotta. Tällöin lapsen käytös saattaa kääntyä aggressiiviseen suuntaan, jos hän kehittyy välinpitämättömässä ja tunnekylmässä ympäristössä, jossa hänen kehitystarpeitaan ei huomioida. (Holappa & Kakkuri 2016, 24.)

3 Lapsen kehitys ja aggressiivisuus

Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen on sidoksissa lapsen ikään, ja vähenee yleensä lapsen varttuessa. Aggressiivisuus myös muuttuu muotoaan, esimerkiksi suora aggressio muuttuu verbaaliseksi. Karkeasti määriteltynä lapsen ensimmäinen fyysinen aggressio ilmaantuu hänen 1-vuotispäivänsä tienoilla. Tästä eteenpäin aggressiivisuus yleensä lisääntyy ja on huipussaan 2–3 vuoden iässä, jonka jälkeen taas vähenee. (Keltikangas-Järvinen 2010, 170.)

Alle 3- vuotiaan lapsen aggressiivisuutta on kuitenkin haastavaa mitata, sillä usein lapsen rajoittunut motorinen kontrolli tulkitaan virheellisesti aggressiivisuudeksi. Pieni lapsi tutkii ympäristöään aktiivisesti, ja saattaa vahingoittaa toista ilman pienintäkään tarkoitusta vahingoittamiseen. Kyky asettua toisen asemaan, empatiakyky ja syy-seuraussuhde kehittyvät paljon myöhemmin. Pienikin lapsi toki ymmärtää tekojensa seurauksia, ja vanhempien vaatimuksia tai rangaistuksia, mutta ei vielä oman toimintansa fyysisiä seurauksia toiselle lapselle. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää kuitenkin puuttua kaikenikäisten lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen ohjaten ja opastaen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 171.)

Usein lapsen aggressiivisuuden määrittelemineen jää varhaiskasvattajien tulkintojen varaan, ja edelleen poikien aggressiivisuus nähdään jotenkin sallitumpana ja tavallisempana, kuin tyttöjen. On mahdollista, että sukupuolittuneeseen aggressiivisuuteen vaikuttaa myös kulttuurisidonnaisuus. Tällöin kasvattaja voi huomaamattaan vaikuttaa asenteillaan ja reaktioillaan lapsen käyttäytymiseen. (Holappa & Kakkuri 2016, 38.) Lapsen aggressiivisuudesta puhutaan yleisenä ilmiönä, ja varsinaisia sukupuolieroja ei enää ole samalla tavoin selvästi näkyvissä, kuin vielä muutama vuosikymmen sitten. Karkeasti aggressiivisuus voidaan nykyisin jaotella

sukupuolten välisesti niin, että tytöt käyttävät enemmän verbaalista aggressiota, ja pojat fyysistä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 177.)

3.1 Aggression portaat

Aggressiokasvu on tärkeä osa lapsen kehityskaarta, ja kaikki siihen liittyvät tunteet, tahto ja uhma auttavat lasta rakentamaan omaa identiteettiään, sisäistämään normeja sekä suojaamaan itseään ja muita. Usein yllättävien ja vahvojen tuntemusten kanssa pärjääminen ja toimiminen vaatii harjoittelua ja aikuisen apua. Tähän väestöliitto asiantuntijoineen on kehittänyt avuksi aggression portaat-menettelyn, joka auttaa lasta ja hänen kanssaan toimivia ihmisiä, vanhempia ja kasvattajia tunnistamaan lapsen tunnekehityksen eri vaiheita. (Hellevaara 2019, 8.) Tavoitteena on, että lapsi oppisi tunnistamaan ja hallitsemaan aggressiivisia tuntemuksia ja käyttäytymistä, sekä purkamaan niitä rakentavasti (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 260). Portaattien liitetään teoriassa aina tiettyyn ikään, mutta todellisuudessa jokainen lapsi kohtaa portaan ja haasteensa yksilönä ja siinä iässä, kun on siihen valmis. Joskus käy myös niin, että lapsi laskeutuu portailta alaspäin, toisinaan portailta voi myös pudota. Menetelmää voidaan soveltaa monipuolisesti lapsen iän ja kehitysvaiheen mukaisesti. Aggression portaattien menetelmä kuvaa ihmisen kehitystä vauvasta aikuiseksi asti, etenkin haastavien tunteiden hallinnan kautta. (Holappa & Kakkuri 2016, 33.)

3.2 Aggression portaiden vaiheet

Seuraavaksi esitellään lyhyesti aggression portaiden vaiheet 1–6. Portaita on aina aikuisuuteen saakka (18), mutta osa on rajattu pois, koska opinnäytetyössä keskitytään alle kouluikäisen lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen.

1. Ole minun! (0–1 v) Pieni lapsi on täynnä tunteita, myös itkua ja lohduttomuutta. Hän tarvitsee paljon vuorovaikutusta, tyyntyttelyä, lohtua, sekä yhdessä koettua iloa. Vauva viestii itkullaan monia asioita: Huomaa minut, täällä olen! Välittääkö kukaan minusta? Kenet saan paikalle, kun itken?

Olenko tärkeä, selviänpö? Itkussa on voimaa ja se vahvistaa tahtoa pysyä lähellä, saada läheisyyttä ja kiintymys-, ja vuorovaikutussuhteita.

2. Tutkimusmatkailija (1–2 v). Tässä kehitysvaiheessa

lapsi tarvitsee jatkuvasti turvallisen aikuisen ohjausta ja seuraa. Hän on tiiviisti aikuisen kanssa, ja peilaa aikuisen tunteita ja käyttäytymistä tukeutuen, rimpuillen tai riehuen. Lapsi tutkii maailmaa ja kiinnostuu kaikesta uudesta ja ihmeellisestä. Lapsi kokee uskaltavansa tehdä melkein mitä vain ja tarvitsee jonkun opastamaan, mikä on turvallista. Ei-sanankin opettelu on ajankohtaista, mutta eniten lapsi hyötyy johdonmukaisista ohjeista mitä hän saa ja voi tehdä.

3. Tahdon tahtoa! (2–3 v). Lapsi kohtaa ja käy läpi voimakkaita tunnekuohuja. Tällöin aikuisen tulisi toimia turvallisena ja rauhallisena opastajana. Tässä kehitysvaiheessa lapsi on täysin riippuvainen aikuisesta ja tarvitsee rauhoittuakseen aikuisen suomaan turvaa ja suojaa. Lapsella tulisi olla tunne, ettei voimakkaita tunnekuohuja tarvitse pelätä eikä poistaa, vaan on kyseisten tunteiden sietämistä olisi hyvä opetella. Lapsi ei pysty juurikaan hallitsemaan tunteitaan, mutta haluaa päättää ainakin joskus ja osata itse, ja tämä olisi lapselle myös mahdollistettava.

4. Vastaa minulle (3–4 v). Tällä aggression portaalla lapsi haluaa haastaa aikuisen monella eri tavalla selittämään, opastamaan ja ohjaamaan monimutkaisessa maailmassa. Hän ymmärtää jo pikkuhiljaa, että omaa käytöstä voi ohjalla ja jopa toisen käytökseen voi vaikuttaa eli sosiaalisten taitojen oppiminen on ajankohtaista. Kyselyiän ollessa valloillaan lapsi saattaa jopa uupua suuresta tietomäärästä. Aikuisen selkeät ja johdonmukaiset selitykset antavat ja tuovat turvaa: lapselle kerrotaan ikätasoisesti mikä, mitä, miksi. Lapsella saattaa kulkea mukana mielikuvituskaveri, joka parhaimmillaan tukee lapsen itsetuntoa ja itsesäätelyä.

5. Super Star (4–5 v). Lapsi imee itseensä ihailua ja haluaa olla aikuisen kanssa, kiinnostuksen kohteena. Hänellä voi olla fantasiarooli, sillä mielikuvituksen kautta koetut taidot helpottavat pienuuden tunnetta. Lapsi tarvitsee huomiota ja nauttii siitä, että aikuinen katsoo häntä, ja mitä hän osaa. Hän haluaa olla ihana ja hyvä, juuri omana itsenään. Lasta tuleekin kehua ja kiittää paljon, kun

hän toimii mukavalla ja toivotulla tavalla, sillä itsetunto ja minäkuva rakentuvat juuri nyt. Tällä portaalla lapsi oppii, että hän saa parhaiten huomiota hyvällä ja hyvä tuottaa lisää hyvää.

6. Ole kaveri (5–6 v). Kyseisellä kaveriportaalla ollessaan lapsi tavoittelee toisten lasten toveruutta ja ystävyyttä. Samalla hän harjoittelee riitojen sopimista, toisen eriävän mielipiteen ja pettymysten sietämistä sekä vallan tunnetta. Lapsi opettelee ystävyyden sääntöjä ja kuinka ystävän voi saada ja säilyttää. Kokemukset yksinäisyydestä tai ulkopuolelle jäämisestä satuttavat. Tässä kehitysvaiheessa olisi tärkeää opetella huomioimaan muitakin kanssaeläjiä, tunnistamaan kiusaamista ja hillitsemään omia tunteita ja tuntemuksia.

(Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 260–337.)

4 Varhaiskasvatus

Tässä luvussa käsitellään varhaiskasvatuksen kokonaisuutta, sekä sitä, mitä kaikkea varhaiskasvatukseen liittyy. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, jossa huomioidaan lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, mutta jossa erityisesti painottuu pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3§). Varhaiskasvatuksen perimmäisenä tehtävänä on turvata lasten tasa-arvoinen kohtelu, yhdenvertaisuus ja osallisuus, sekä syrjäytymisen ehkäisy. Varhaiskasvatusta toteutetaan yhdessä huoltajien kanssa kasvatuskumppanuutta korostaen. Varhaiskasvatuslain mukaisesti varhaiskasvatusta pystytään toteuttamaan päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.)

Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät lapsen vanhemmat tai muut huoltajat. Kunnallinen varhaiskasvatusmaksu määräytyy perheen tulojen ja koon, sekä lapsen varhaiskasvatustarpeen mukaan. Yksityisen varhaiskasvatuksen hinnan määrittelee palveluntarjoaja, ja siihen on mahdollista saada yksityisen hoidon tukea. Varhaiskasvatuksessa esiopetus toteutetaan maksuttomana.

(Varhaiskasvatuspalvelut N.d.)

4.1 Varhaiskasvatustilaki

Seuraavassa luvussa tarkastellaan, mitä varhaiskasvatustilakeja varhaiskasvatukseen liittyy. Varhaiskasvatustilaki määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteet. Lain tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen edistäminen, turvallisen, oppimista edistävän ja terveellisen oppimisympäristön tarjoaminen sekä lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittymisen tukeminen. Lisäksi lain mukaan varhaiskasvatukseen tulee ohjata lasta toisen ihmisen kunnioittamiseen, ryhmässä toimimiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Myös lapsen yksilöllinen tuen tarve tulee tunnistaa, ja tarvittaessa järjestää tarpeita vastaavaa tukea monialaisuus hyödyntäen. (Varhaiskasvatustilaki 540/2018, 3§.) Pedagoginen toiminta tulee järjestää varhaiskasvatuksessa siten, että se on monipuolista, lapsen ikätason huomioivaa, sekä myönteisiä oppimiskokemuksia mahdollistavaa. Lisäksi varhaiskasvatustilaki (540/2018, 3§) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 14) yhdessä painottavat, kuinka kunnan vastuulla on varhaiskasvatukseen järjestäminen, ottaen huomioon kaikki ne tarpeet, joita lapsella esiintyy. (Varhaiskasvatustilaki 540/2018, 3§; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 14.) Tästä on mahdollista päätellä, että varhaiskasvatustilaki säätelee huomattavan paljon varhaiskasvatukseen toimintaa, ja ohjeistaa lasten oppimiseen, hoitoon sekä kasvatukseen liittyvissä asioissa.

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatukseen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatukseen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatukseen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä, lapsen varhaiskasvatukseen sisällöstä sekä varhaiskasvatukseen toteuttamisen sisällöstä sekä keskeisistä tavoitteista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7–8.)

Jokaiselle lapselle tulee luoda henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa huomioidaan lapsen etu, kiinnostuksen kohteet, tarpeet, vahvuudet sekä mahdolliset

tuen tarpeet. (Helenius & Lummelahti 2018, 139.) Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet, jotka asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmista esiin nousevat tavoitteet huomioidaan lapsiryhmässä sekä toiminnan suunnitteluissa sekä toteuttamisessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti, eli vähintään kerran vuodessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 9–11.) Mikäli suunnitelmassa nousee esiin lapsen mahdollinen tuen tarve tai haasteita, suunnitellaan yhdessä lapsen vanhempien kanssa toimenpiteet sekä tarvittavat yhteydenotot eri asiantuntijoihin. (Helenius & Lummelahti 2018, 18.)

Varhaiskasvatussuunnitelmien tarkoituksena on auttaa toiminnan suunnittelussa, kehittää vuorovaikutusta lapsen kanssa sekä yhteistyötä vanhempien tai huoltajien kanssa. (Hujala & Turja 2016, 29.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoisuuden saanut henkilö vastaa lapsen varhaiskasvatuksensuunnitelman tekemisestä sekä arvioinnista. On mahdollista, että suunnittelussa on mukana moniammatillinen ryhmä, joka koostuu esimerkiksi varhaiskasvatuksen sosionomista, varhaiskasvatuksen erityisopettajasta ja neuvolan työntekijästä. Tilanteen niin vaatiessa mukana voi olla myös muita lapsen kehitystä ja oppimista tukevia asiantuntijoita. On tärkeää tunnistaa lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Huomioon tulee ottaa lisäksi lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä elämänskatsomuksellinen tai vakaumuksellinen tausta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 8–11.)

Varhaiskasvatuksessa lasten tuen tarpeen huomioiminen, selvittäminen ja suunnitteleminen tapahtuu selkeästi ja huolellisesti. Lasten tuen tarpeiden selvittämisessä käytetään apuna erilaisia arviointi välineitä. Tuen tarpeita kartoittaessa on huomioitava opetuksellista ja kasvatuksellista näkökulmaa. Esimerkiksi pedagogiset tekijät: ryhmä koko, opetus, järjestelyt, oppimisympäristöt on otettava huomioon. Tuen tarpeiden selvittämisessä käytetään paljon arviointia apuna, jolloin tieto siirtyy varhaiskasvatuksen käytäntöihin. Havainnoimalla lapsen

tuen tarpeita pystytään löytämään pedagogisia keinoja lapsen tilanteeseen, esimerkiksi muunnella opetusta, ympäristöä tai toimintatapoja. (Pihlaja & Viitala 2019, 4 luku.)

Perusopetuslain (628/1998) mukaisesti nuorelle on järjestettävä tehostettua tukea oppimissuunnitelmaan kirjatuin menetelmin, jos hän kaipaa säännöllistä tuen tarvetta tai muita tukimuotoja. Pedagoginen arvio on tehtävä yhteistyössä moniammatillisen henkilöstön kanssa, missä samalla se käsitellään, jotta tehostetun tuen voisi aloittaa (Perusopetuslaki 628/1998). Erityinen tuki koostuu erityisopetuksesta (Perusopetuslaki 628/1998). Opetuksen järjestäjien on selvitettävä yhdessä moniammatillisen henkilöstön kanssa nuoren saamasta tehostetusta tuesta ja kokonaistilanteesta sekä myöhemmin suoritettava arvio erityisen tuen tarpeista. Erityisen tuen tarpeesta tulee, opetuksen järjestäjien laatia kirjallinen päätös, jota myöhemmin voidaan tarkistaa. (Perusopetuslaki 628/1998.)

4.3 Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt

Tässä kappaleessa pohditaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjä, ja mitä kaikkea niitä suunniteltaessa on otettava huomioon. Laki määrittelee puitteet varhaiskasvatusympäristölle. Ympäristön tulee olla turvallinen, esteetön, terveellinen, lapsen ikätason ja kehityksen huomioiva sekä monipuolisia oppimiskokemuksia tarjoava. Lapsen tulee saada olla turvassa väkivallalta, häirinnältä ja kiusaamiselta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 10§.) Toiminta- ja oppimisympäristö pitävät sisällään niin tilat, yhteisöt ja paikat, kuin myös välineet ja tarvikkeet sekä muut ihmiset ja toimijat. Näitä ympäristöjä tulee varhaiskasvatuksessa kehittää jatkuvasti, jotta varmistetaan lapsen kokonaisvaltainen kehitys, vuorovaikutustaitojen harjoittelu ja ikätasoinen oppiminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32–33.) Sekä Opetushallituksen julkaisu Varhaiskasvatuksen perusteet (2018, 32), että Helenius & Lummelahti (2018, 136) korostavat oppimisympäristöjä, joiden tulisi olla turvallisia ja viihtyisiä. Molemmat pitävät tärkeänä myös ergonomiiaa, ekologisuutta sekä esteettömyyttä, jotka otetaan huomioon tiloja suunniteltaessa

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32; Helenius & Lummelahti 2018, 136).

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä lasten kanssa. On ensiarvoisen tärkeää, että paikassa, jossa niin lapset, kuin aikuisetkin viettävät suuren osan päivästä, voidaan toimia turvallisesti, ja että siellä viihdytään. Oppimisympäristöjen olisi hyvä ohjata lapsia leikkeihin ja mahdollistaa oppimisen halua, sekä tutkia maailmaa käyttäen aisteja ja kehoa. Oppimisympäristön tulee tarjota lapsille mieluista tekemistä, vauhdikasta liikkumista, leikkejä, pelejä, mutta myös riittävästi rauhoittavaa oleilua sekä lepoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32.)

Monipuolista pedagogista toimintaa voidaan toteuttaa oppimisympäristöissä, jotka ovat muunneltavissa lapsen tarpeiden mukaan. Tällöin varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee olla perillä lasten kiinnostuksen kohteista sekä tarpeista. Kun toiminta- ja oppimisympäristöjen käytössä joustetaan, mahdollistetaan lasten osallisuus toimintaan sekä vuorovaikutukseen, joka puolestaan lisää lapsilähtöisyyttä ja osallisuuden tunnetta. Oppimisympäristöjä voivat olla myös lähiluonto, pihat sekä leikkipuistot. Nämä tarjoavat hyvät mahdollisuudet monipuoliseen toimintaan lasten kanssa. Lasten toiminnassa tulee olla tarpeeksi erilaisia leikki- ja toimintavälineitä, jotka ovat turvallisia sekä tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi mahdolliset kirjastoon tai muihin paikkoihin tehtävät vierailut yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa laajentavat lapsen oppimisympäristöjä.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32–33.) Tästä voidaan päätellä, että oppimisympäristöjä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon monia tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen.

4.4 Lapsen aggressiivisuus varhaiskasvatuksessa

On haitallista ajatella, että lasten väkivaltainen käyttäytyminen varhaiskasvatuksessa olisi normaalia, ja ikään kuin kuuluisi työn varjopuoliin. Koskisen & Riihosen (2020, 155) mukaan varhaiskasvattajalla saattaa olla tunne, että aihetta on vaikea ottaa puheeksi, ja pärjäämisen haasteista puhuminen leimaa työntekijän epäonnistuneeksi työssään. Olisikin tärkeää, että asia nostetaan työyhteisössä esiin, ja pienten lasten

aggressiiviseen käytökseen puututtaisiin ennen kaikkea ennaltaehkäisevällä työotteella jo varhaisessa vaiheessa. Tämä onnistuu esimerkiksi opettamalla lapsille vuorovaikutus- ja tunnetaitoja, sekä keskustelemalla aiheesta rakentavasti ja avoimesti. (Koskinen & Riihonen 2020, 155–156.) Edellytyksenä tällaiselle toiminnalle on, että varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on riittävä ammattitaito ja osaaminen käytössään (Hartikainen 2020, 21).

Aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kanssa toimiessa moniammatillisuuden merkitys työyhteisössä korostuu. Kun ammattilaiset toimivat yhdessä auttaakseen psyykkisesti oireilevaa lasta, toteutuu hyvä ja oikeaan aikaan tapahtuva tuki (Svahn 2020, 23). Kenenkään ei tarvitse jäädä haasteiden kanssa yksin, vaan eri koulutustaustan saaneet työntekijät; lastentarhanopettajat, lastenhoitajat, erityislastentarhanopettajat sekä varhaiskasvatuksen sosionomit voivat tukea toisiaan, sekä jakaa tietämystään toisilleen.

Jotta varhaiskasvattaja pystyisi tukemaan lasta aggression hetkellä, on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää kuinka lapsen tunnetaidot kehittyvät. Tiivistettynä lapsen tunnetaidot ilmenevät siten, kuinka hän käsittelee tunteita hänessä itsessään, sekä ympärillään tapahtuvia asioita. Lasten tunnetaidot pitävät sisällään tunteiden tunnistamisen ja sietämisen, niiden säätelämisen ja ilmaisemisen, sekä tunteiden purkamisen ja käsittelyn. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 36.) Ihannetilanne olisikin, että tunteiden tunnistaminen ja niiden säätelyn opetteleminen olisi ikään kuin luonteva osa varhaiskasvatuksen arkea, ja tulisi päivittäisessä toiminnassa esille ilman väkinäistä yrittämistä.

Jääskisen ja Pelliccionin (2017) mukaan varhaiskasvattaja on tärkeässä roolissa tunnetaitoja opeteltaessa. Aikuinen mallintaa omalla käyttäytymisellään, kuinka toimitaan, ja pyrkii ohjaamaan lasta myönteisiin valintoihin. Kun lapsi saa itse tehdä, hoksata ja oivaltaa, jää hänelle parempi muistijälki toivotusta toiminnasta, kuin vain, että häntä käskettäisiin toimimaan tietyllä tavalla. On tärkeää harjoitella tunnetaitoja erityisesti lapsen näkökulmasta; yksilöllisesti ja lasten erilaiset temperamentit huomioiden. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 169–170.)

Varhaiskasvatussuunnitelman (2018) perusteiden mukaan leikki on eräs tärkein ja merkityksellisin oppimisen muoto. Leikki kehittää mielikuvitusta ja luovuutta, ja myös

ensiarvoisen tärkeitä vuorovaikutustaitoja, niin ikätovereiden, kuin lapsen ja aikuisen välisiä. Vuorovaikutustaidot vaikuttavat suoraan lapsen leikkitaitojen kehitykseen, joka puolestaan on vahvasti kytköksissä sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Leikin välityksellä lapsi oppii havainnoimaan yhteisön sääntöjä ja käyttäytymismalleja, tapoja toimia ryhmässä, ja millainen vaikutus omalla käyttäytymisellä on yleiseen viihtyvyyteen ja ilmapiiriin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 24–25.)

Lapsi muodostaa leikin avulla tuntemuksia ja käsityksiä yhteisöllisyydestä. Tuen ja ohjauksen avulla lapsi oppii myös itsehillintää ja tunteidensa ilmaisua. Kun lapsi osaa ilmaista erilaisia tunteita, ja myös pyrkii ymmärtämään muiden tunteita, kehittyy lapsen identiteetti suotuisaan suuntaan ja hyvinvointi lisääntyy. Varhaiskasvatuksen henkilökunta ohjaa lasta parhaansa mukaan ystävällisyyteen, empatian osoittamiseen ja muiden huomioon ottamiseen. On tärkeää opettaa lapselle toisen asemaan asettumisen taito, sekä keinoja ristiriitojen ratkaisemiseen rakentavasti, ikätaso huomioiden. Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen opettamisen tärkeyttä varhaiskasvatuksessa ei voi korostaa liikaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 25.)

Lapsi oppii säätelemään tunteitaan vähitellen, ja tarvitsee aikuisen ikään kuin peiliksi itselleen. Tunteet tulevat kuin aallot, ne muuttuvat ja liikkuvat koko ajan. Lapsi tuntee hyvin kokonaisvaltaisesti, ja toisinaan hänen on vaikeaa ymmärtää, mitä erilaiset tunteet merkitsevät, ja kuinka niiden kanssa tulisi toimia. Näissä tilanteissa aggressiivinen käyttäytyminen on yksi toimintatapa, jossa lapsi tarvitsee kasvattajan ja aikuisen ohjausta. Aggressio on ikään kuin tunteen hyökyaalto, ja tilannetta rauhoittaa jo se, että turvallinen aikuinen ei ryhdy ”vasta-aalloksi”, vaan kulkee lapsen rinnalla ja kuuntelee. Vastahyökkäys saa pahimmillaan aikaan törmäyksen ja myrskyn. On tärkeää muistaa, että vaikka aallon harjalla kuohuu, tunne laantuu ja helpottaa. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 18.)

Cacciatoren ja Korteniemi-Poikelan (2019) mukaan se, että lapsi pärjää tunteidensa ja tuntemustensa kanssa, luo lapselle pohjaa tulevaisuuden näkemisestä myönteisenä. Tämä puolestaan edesauttaa lapsen kykyä ja halua yrittää uudelleen, vaikka hän olisikin kohdannut epäonnistumisen tunteita elämässään. Kasvattaja voi vahvistaa lapsen myönteistä katsantokantaa hyväksymällä lapsen kaikenlaiset tunteet,

ohjaamalla lasta myönteiseen ajattelutapaan, sekä olemalla läsnä ja lohduttamalla. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 25.)

4.4.1 Keinoja kasvattajalle aggressiivisen lapsen kohtaamiseen

Kasvattajan rooli lapsen vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehityksen tukemisessa on keskiössä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan suurin osa lapsen oppimisesta tapahtuu nimenomaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Myönteinen, ennakkoluuloton kohtaaminen, ohjaaminen, kannustaminen ja huomion kiinnittäminen lapsen vahvuuksiin ikävissäkin, kuten aggressiotilanteissa on tärkeää, sillä kun lapsi osaa toimia osana ryhmää, tapahtuu oppiminenkin sujuvammin. Kun lapsi saa kehuja onnistumisistaan, vuorovaikutuksen sävy muuttuu välittömästi positiivisemmaksi, ja tämä vähentää aggressiivista käyttäytymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21.)

Cacciatore ja Korteniemi-Poikela (2019) toteavat, että aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kanssa olisi hyvä yhdessä pohtia toimenpiteitä, joilla kiukku saadaan kesytettyä. Usein varsinkin jo hiukan vanhemmalla lapsella voi itselläänkin olla ideoita ja keinoja, joilla ei-toivottu käytös saadaan loppumaan. Osallisuuden tunne on lapselle tärkeä kokemus. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 20.) Sen sijaan rankaisemista ei enää nykyisin pidetä hyödyllisenä eikä hyvänä kasvatuskeinona. Sen lisäksi, että lapsi harvoin oppii rankaisemisen kautta, hän ei myöskään ymmärrä, kuinka hänen pitäisi tilanteessa toimia, jossa aggressio ottaa vallan. Lapsen rankaiseminen aggressiivisesta käyttäytymisestä ei edistä lapsen kehitystä. Sen lisäksi, että rankaisu on tehoton tapa opettaa jotain, se vaikuttaa haitallisella tavalla lapsen kehittyviin aivoihin. (Koskinen & Riihonen 2020, 192.)

Varhaiskasvattaja voi auttaa aggressiivisesti käyttäytyvää lasta vahvistamalla lapsen myönteistä käyttäytymistä. Tässä oivana menetelmänä toimii esimerkiksi ennakoiminen ja jousto, sekä selkeät struktuurit arjessa. Lapsi saa onnistumisen kokemuksia, kun oivaltaa itsekin toimineensa annettujen ohjeiden mukaisesti, ja saa siitä kehuja ja kannustusta. Myös lapsen yrittäessä parhaansa häntä tulisi kehua ja palkita. (Koskinen & Riihonen 2020, 158–160.)

Haastavinta aggressiivisen lapsen kohtaamisessa on kenties se, kuinka varhaiskasvattaja voisi auttaa lasta muuttamaan hallitsemattomat ja tunnepitoiset aggressiokohtaukset hallituksi tunnetilan ilmaisemiseksi. Hyväksi todettuja keinoja tähän ovat esimerkiksi tunteiden sanoittaminen leikin tai taiteen keinoin, sekä erilaisten tunnemittareiden avulla. Se, että aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen tunteita tarkastellaan ja havainnoidaan kasvattajan johdolla, hyödyttää suurinta osaa väkivaltaisesti käyttäytyvistä lapsista. (Koskinen & Riihonen 2020, 266.)

4.4.2 Menetelmiä aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen tukemiseen

Tässä kappaleessa esittelemme käytännön menetelmiä, joiden avulla aggressiivisesti tai väkivaltaisesti käyttäytyvää lasta voidaan varhaiskasvatuksessa tukea.

Kun lapsi saa raivokohtauksen, ja on vaaraksi itselleen tai muille, hän tarvitsee aina aikuisen apua, tukea ja ohjausta. Kun aikuinen viestii omalla käyttäytymisellään rauhallisuutta ja luotettavuutta epävakaa tilanteessa, se tuo lapselle turvallisuuden tunteen; hän saa olla vihainen, mutta aikuinen luo rajat tunteiden näyttämiseksi esimerkiksi puuttamalla välittömästi siihen, jos lapsi on aikeissa satuttaa itseään tai muita. Lisäksi lapsi saa kokemuksen siitä, että aikuinen kestää kyllä hänen kiukkunsa, eikä käyttäytymisestä seuraa esimerkiksi kosta. (Hartikainen 2020, 16.)

Aggressiivisesti käyttäytyvillä lapsilla on usein haasteita kielellisessä kehityksessä (Terveyskirjasto 2021). Kun lapsi ei tule ymmärretyksi, hän turhautuu, ja käyttäytyminen saattaa saada väkivaltaisia ja aggressiivisia piirteitä. Tällöin olisi tärkeää löytää yhteinen kieli, jotta lapsi kokee tulevansa kuulluksi, ja tuntee olevansa osallinen arjessa. Kielellisiä haasteita omaavat lapset hyötyvät usein visuaalisesta ohjauksesta ja viestinnästä. Tukena voivat toimia esimerkiksi erilaiset kuvakortit, kuvasarjat, kuvalliset päiväohjelmat, toimintokuvat tai tukiviittomat. Edellä mainittujen apukeinojen kautta lapsi hahmottaa ajan kulun ja arjen toimintojen vaihtumisen paremmin. Selkokieli sekä lyhyet ohjeet toimivat kaikkien lasten kohdalla. Myös välittömästi annettu myönteinen palaute auttaa aggressiivisen lapsen kanssa toimiessa. Lapsen tulee saada hyvää palautetta kasvattajalta asioista, joissa

hän on taitava tai onnistunut, sillä aivan liian usein aggressiivinen lapsi saa osakseen moitteita huonosta käyttäytymisestään. (Koskinen & Riihonen 2020, 267–268.)

Aggressiiviseen käyttäytymiseen ei tule koskaan vastata aggressiolla. Aikuisen tulisi nähdä lapsen avun tarve; riehuminen tai väkivaltainen käyttäytyminen on avun pyyntö, ja lasta tulisi auttaa rauhoittumaan syylistämättä. (Cacciatore 2019, 132.) Rauhoittumiseen on useita keinoja, ja vain erilaisia menetelmiä kokeilemalla löytyy sopiva. Lisäksi tulee muistaa, että lapset ovat yksilöitä; se mikä toimii toiselle, ei välttämättä tuota toivottua tulosta toisen kanssa.

Yksi keino purkaa aggressiota, ja tätä kautta lopulta rauhoittua, on vihan ja aggression purkaminen toimintaan ja fyysiseen tekemiseen. Varteenotettavia keinoja lapselle voivat olla esimerkiksi tyynyn tai nyrkkeilysäkin hakkaaminen, pihalla juokseminen, huutaminen tai kiipeily, tai vaikkapa piirtäminen, sanomalehtien rypisteleminen ja repiminen, tai ilmapallojen puhaltaminen. Tuntemuksia purettaessa aikuisen tulee asettaa rajat; ohjata ja opastaa, sekä kertoa lapselle, mitkä keinot vihan purkamiseen ovat sallittuja. Lapselle on tehtävä selväksi, ettei toista ihmistä tai itseään saa kiivastuessa satuttaa. (Kupiainen & Ollikainen 2014, 29.)

Silloin tällöin kuitenkin törmäämme tilanteeseen, että joudumme kasvattajina rajaamaan lapsen käyttäytymistä aggressiotilanteessa. Kiinnipitoon on turvauduttava, jos lapsi on vaarassa satuttaa itseään tai muita. Fyysinen rajaaminen vaatii koulutusta ja osaamista, ja aikuisen on käyttäydyttävä erityisen rauhallisesti ja turvallisesti, sekä olla provosoimatta lasta omalla käytöksellään. (Koskinen & Riihonen 2020, 270–271.) Kun fyysinen rajaaminen tapahtuu ammattitaitoisesti ja sensitiivisesti, voi menetelmä kasvattaa lapsen luottamusta siihen, että aikuinen avustaa häntä turvallisesti. (Koskinen & Riihonen 2020, 224.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen on aina hyvä puuttua ajoissa, ja siksi haluamme löytää yleisiä keinoja, kuinka aggressiivisia lapsia tuetaan varhaiskasvatuksessa tai mitä on hyvä ottaa huomioon. Tämän opinnäytetyön

tarkoituksena on kuvata alle kouluikäisten lasten aggressiivisuutta, miten aggressiivisuus ilmenee sekä kuinka lasta voidaan tukea. Tarkoituksena on tuottaa tietoa ja esitellä keinoja alle kouluikäisten lasten aggressiivisuudesta niin varhaiskasvatuksen henkilöstölle, lasten vanhemmille ja huoltajille sekä kaikille, jotka ovat aggressiivisten lasten kanssa tekemisissä. Tulevina sosionomeina ja lastentarhanopettajina meitä kiinnostaa erityisesti se, kuinka voimme tukea ja auttaa näitä lapsia. Tulevassa työssämme tarvitsemme taitoja ja tarvittavia menetelmiä esimerkiksi lapsen rauhoittamiseen.

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella aikaisempia tutkimuksia lapsen aggressiosta, ja sitä kautta saada tietoa, kuinka lapsen aggressiivinen käytös ilmenee varhaiskasvatuksessa, ja kuinka aggressiivisesti käyttäytyvien lasten kanssa tulisi toimia. Tavoitteena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmien avulla tutkia, kuinka lasta voidaan tukea, sekä kuinka lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tulisi edistää.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat siis seuraavat:

- Miten lapsen aggressiivisuus ilmenee varhaiskasvatuksessa?
- Miten aggressiivisesti käyttäytyvää lasta voidaan tukea varhaiskasvatuksessa?

6 Tutkimuksen toteuttaminen

6.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen päätehtävänä on vahvistaa tieteenalan teoreettista ymmärrystä ja käsitteistöä, sekä uudistaa teoriaa tai tarkastella jo olemassa olevaa. Kirjallisuuskatsauksen kautta pystytään muodostamaan tietyistä aihealueista tai asiakokonaisuuksista kokonaiskuvia, ja päämääränä on tunnistaa ristiriitaisuuksia tai ongelmia valitussa kohdeilmiössä. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan lähestyä tietyn tieteenalan eri näkökulmia. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 7.)

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä kaikkein yleisemmin käytetty. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan kuvata yleiskatsaukseksi ilman

tarkkoja tai tiukkoja sääntöjä. Aineistojen valintaa eivät rajaa metodiset säännöt, aineistot ovat kattavia ja tutkittava ilmiö pystytään hahmottamaan laaja-alaisesti. Tarvittaessa ryhmitellään tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. (Salminen 2011, 6.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus perustuu tutkimuskysymykseen, joka on tutkimusprosessia ohjaava tekijä. Tutkimuskysymykseen valittujen aineistojen perusteella kuvaileva kirjallisuuskatsaus antaa kuvailevan, laadullisen vastauksen. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tähtää ilmiön ymmärtämiseen ja on aineistolähtöinen. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 291–294.)

6.2 Tiedonhakuprosessi

Opinnäytetyön aineiston haku suoritettiin kesä-lokakuun aikana 2021. Aineiston haku tehtiin eri tiedonhakukannoissa, kuten Julkari, Google Scholar, Finna, Arto, Melinda sekä Helka. Tiedonhaku suoritettiin suomeksi ja englanniksi, ja tutkimusaineistoon valittiin viisi suomenkielistä ja yksi englanninkielinen artikkeli. Ennalta määritetyt sisäänotto- ja poissulkukriteerit ohjasivat aineiston hakua (Stolt ym. 2016, 26). Aineistoksi valittiin tutkimuksia ja artikkeleita, jotka on julkaistu viimeisen 10 vuoden aikana. Koko tekstin tuli vastata tutkimuskysymyksiin tai käsitellä aihetta.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Artikkelin/tutkimuksen kielenä suomi tai englanti.	Muu kieli, kuin suomi ja englanti.
Artikkeli/tutkimus on julkaistu vuosina 2010–2021.	Julkaistu aiemmin kuin 2010.
Koko teksti on saatavilla ja maksuton.	Koko tekstiä ei ole saatavilla tai maksaa.
Artikkeli/tutkimus vastaa tutkimuskysymykseen.	Ei vastaa tutkimuskysymykseen.
Artikkeli/tutkimus käsittelee aihetta aggressiivisuus.	Ei käsittele tätä aihetta.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Tämän opinnäytetyön suomenkielisiksi hakusanoiksi muodostui aggressiivisuus, varhaiskasvatus, tutkimus, aggressio. Tiedonhakuprosessi on kuvattu tarkemmin taulukossa 2.

Tietokanta	Hakusanat	Osumat	Rajaus otsikon perusteella	Rajaus tiivistelmän perusteella	Koko tekstin perusteella
Google Scholar	Aggressiivisuus, lapsi, tutkimus 2010–2021	15400	3	3	3
Julkari	Aggressiivisuus, varhaiskasvatus, tutkimus 2010–2021	96	0	0	0
Finna	Aggressiivisuus, varhaiskasvatus, tutkimus 2010–2021	303	0	0	0
Arto	Aggressiivisuus, lapsi, varhaiskasvatus	18	0	0	2
Helka	Lapsi, aggressiivisuus, varhaiskasvatus, väkivalta	2	0	0	0
MeLinda	Lapsi, aggressiivisuus, varhaiskasvatus, väkivalta	8	0	0	1

Taulukko 2. Kuvaus tiedonhausta.

6.3 Aineiston arviointi ja analyysi

Aineiston arviointi on mahdollista suorittaa kahdenlaisten kriteerien mukaan. Jos valitut aineistot pitävät sisällään vain tietynlaisia tutkimuksia, niitä voidaan tarkastella tarkempien ja niille sopivien standardien ja tarkastuslistojen myötä. Jos

taas valittujen aineistojen tutkimuksen ovat keskenään erilaisia, voidaan niitä tarkastella yleisten standardien mukaan, jotka perustuvat alkuperäistutkimuksen vahvuuksien ja heikkouksien tutkimiseen ja arviointiin. Jokaisen valitun tutkimuksen sekä eheyttä, että luotettavuutta siis tarkastellaan erikseen. Arviointi voidaan suorittaa keinolla, johon ei ole olemassa yhtä tiettyä ohjetta, koska arviointi toteutetaan katsaukseen valittujen aineistojen mukaisesti. Aineiston luotettavuutta on mahdollista käsitellä esimerkiksi käymällä läpi julkaisuvuotta, kirjoittajaa, julkaisumaata sekä julkaisufoorumia. (Stolt ym. 2016, 28–29.) Aineiston arviointi on selitetty perusteellisemmin opinnäytetyön lopuksi, joka löytyy liitteenä (ks. liite 1).

Tämän opinnäytetyön menetelmäksi valikoitui teema analyysi. Teemoittelun tarkoituksena on, että aineistosta etsitään tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat (Teemoittelu N.d). Teema-analyysia ohjasivat tutkimuskysymykset. Teema-analyysin alkuun aineistot käytiin useaan kertaan lävitse, jotta aineiston kokonaiskuva havaittaisiin tarkasti. Tämän jälkeen tehtiin koodaus, jonka kautta aineistosta alkoi tulla esiin samanlaisuuksia sekä useasti esille ilmeneviä teemoja. Analyysin tekemisen rinnalla hyödynnettiin erilaisia merkintöjä ja miellekarttoja, jotka selvensivät teema-analyysin työstämistä. Tutkimuskysymyksen pohjalta olennaiset teemat alkoivat vähitellen hahmottua ja todentua. Tämän opinnäytetyön kolmeksi pääteemaksi muodostuivat aggressiivisuuden ilmeneminen, varhaiskasvattajien kuormittavuus sekä keinot aggressiivisuuden tukemiseen.

7 Tulokset

7.1 Aggressiivisuuden ilmeneminen

Lasten käytöspulmat ovat yleisiä ja käytöksen hallintavaikeutta ilmenee lähes jokaisella lapsella kehityskaaren aikana. Käyttäytymishäiriöt ja niihin vahvasti liittyvä aggressiivinen ja epäsosiaalinen käyttäytyminen ovat yksi yleisimmistä lapsilla esiintyvistä mielenterveyden ongelmista. NICE:n (2013) toteuttama kansainvälinen tutkimus osoitti, että käytöshäiriöt vaikuttavat erittäin negatiivisesti lapsen elämänlaatuun, sosiaalisten suhteiden syntymiseen sekä vuorovaikutustaitojen kurtumiseen. (National Institute for Health and Care Excellence 2013.)

Pienellä lapsella ei ole käytössään keinoja, ja pieni lapsi käsittelee aggressiivisesti pettymyksen, koska lapsen aivojen kypsyvät rakenne, toiminta sekä kokemus puuttuvat. Lapsi oppii hallitsemaan ikätasoisella tavalla aggressioitaan ja käyttäytymään yhteisönsä sosiaalisten normien mukaisesti, kun aivojen kypsyminen tapahtuu vähitellen sekä lisääntyneiden sosiaalisten vuorovaikutuskokemusten kautta. Aggressiivinen käyttäytyminen tai sääntöjä rikkova käytös ei kaikilta lapsilta välttämättä onnistu, jolloin tämä käytös jatkuu ikätasosta poikkeavana tai alkaa myöhemmin kehityksen vaiheessa. (Aronen 2016, 961.)

Viitala (2014, 44) tarkasteli tutkimuksessaan, millainen kuva päiväkotiryhmässä sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista muodostuu ja millaista heidän saamansa tuki on. Viitala (2014, 71) toteaa Kronqvistin (2001) mukaisesti, kuinka aggressiiviset lapset pyrkivät aktiivisesti mukaan toimimaan häiritsevästi, esimerkiksi toisten tekemisiä tahallisesti sotkemalla. Samoin lapset, jotka ovat syrjään vetäytyneitä, eivät ole itse aktiivisia tekemään aloitteita päästääkseen toimintaan mukaan.

Viitala (2014, 44) tarkasteli tutkimuksessaan, millainen kuva päiväkotiryhmässä sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista muodostuu ja millaista heidän saamansa tuki on. Tutkimuksessa kuvaillaan, kuinka fyysinen aggressiivisuus näkyi joko lyömisenä tai potkimisena. Aggressiivisuutta ja fyysistä häirintää luonnehti arvaamattomuus sekä nopeus, millä ne ilmenivät. (Viitala 2014, 80.) Tutkimuksessa nousi esille, kuinka konfliktien syinä olivat kaverisuhteet ja tämä näkyi, kun aggressiivisuus, fyysinen häirintä tai ulkopuolelle jättö otettiin keinoiksi (Viitala 2014, 81). Viitala (2014, 81) kuvailee, kuinka kasvattajien ohjaamissa tilanteissa konfliktit syntyivät siten, että lapset, jotka olivat olleet pitkään paikallaan, alkoivat nujuta keskenään kuin ajankuluksi. Positiivisesti tai negatiivisesti latautumaton toiminta muuttuikin myöhemmin konfliktiksi. Toisena puutteesta aiheutuva konflikti näyttäytyi aggressiivisuutena tai fyysisenä häirintänä, jossa lapsi kävellessään ohimennen löi toista lasta. Tutkimuksessa kerrotaan, kuinka myös konflikteja syntyi tavaroista sekä siten, että lapsi oli suuttunut kasvattajalle ja kohdisti aggressiivisuuden toisiin lapsiin. (Viitala 2014, 82.)

Ahonen (2015, 38) toteaa Girardin, Girolametton, Weitzmanin ja Greenbergin (2011, 309) mukaisesti, että tyttöihin verrattuna pojat käyttäytyvät aggressiivisesti huomattavasti useammin. Ahonen (2015, 36–38) toteaa Aroon (2011 c, 106) viitaten, että itsesäätelytaitojen haasteet ilmenevät ongelmallisena käyttäytymisenä ympäristön näkökulmasta, jossa haasteiden takana saattaa ilmetä itsesäätelyn ali- tai ylisäätelyä. Ahonen (2015, 36–38) mainitsee myös Aroon (2011 c, 106) viitaten, että ylisäätelyssä lapsi saattaa käyttäytyä vetäytyvästi, kun taas alisäätelyssä lapsen on hankala hallita tunteidensa intensiivisyyttä, jolloin lapsi mahdollisesti reagoi aggressiivisesti. Ahonen (2015, 36–38) toteaa Aroon (2011 c, 108–109) viitaten, että lasten vaikeat tunteet, esimerkiksi vihan ja pettymysten sietäminen voi olla haastavaa. Tällöin lapsi mahdollisesti voi tulistua vauhdilla eikä täten kykene hallitsemaan yllättäen tullutta voimakasta tunnettaan, kun taas toisille lapsille tunteista ylipääseminen voi olla mutkikasta, ja rauhoittuminen vie aikaa intensiivisen tunnereaktion jälkeen.

7.2 Varhaiskasvattajien kuormittuminen

Lasten ongelmallisen käyttäytymisen lisääntymisestä on keskusteltu varhaiskasvatuksen kentällä viime vuosina paljon. Tähän oletettuun muutokseen on pyritty etsimään syitä, milloin yhteiskunnan alati kiihtyneestä hektisyydestä, milloin vanhempien kyvyttömyydestä kasvattaa lapsiaan. Myös alati kasvavaa informaatiotulvaa ja sosiaalista mediaa on kritisoitu. Totutusta normista poikkeavasti käyttäytyvät lapset osoittautuvat kansainvälisessä tieteellisessä kirjallisuudessa ammattikasvattajia kaikista voimakkaimmin kuormittavana tekijänä. Uhmakkuuden, levottomuuden ja aggressiivisuuden ohella vahva vetäytyminen tulkitaan poikkeavaksi käyttäytymiseksi, ja myös tämä ilmiö kuormittaa varhaiskasvattajia. (Ahonen 2015, 15.) Erilaiset tilanteet eskaloituvat, kun lapsen käyttäytymisessä esiintyy uhmakkuutta, levottomuutta, vetäytyvyyttä, aggressiivisuutta tai lapsi on vahvan tunteenpurkauksen vallassa. Kasvattajat kokevat edellä kuvatut käyttäytymisen muodot erityisen raskaiksi käsitellä. (Ahonen 2015, 17.) Viitala (2014, 33) toteaa Aubrey'n & Wardin (2013, 441) mukaisesti, kuinka kasvattajat ovatkin suuresti huolissaan lasten aggressiivisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä.

7.3 Keinoja aggressiivisuuden kohtaamiseen ja käsittelyyn

Ahonen (2015, 72) tarkasteli tutkimuksessaan varhaiskasvattajien toimintaa haastavissa kasvatustilanteissa. Tutkimuksen päämääränä oli tarjota käytännön työhön konkreettisia keinoja niin vuorovaikutuksen, kuin pedagogisen toiminnankin osalta (Ahonen 2015, 72). Tutkimuksessa havaittiin, kuinka tärkeänä aikuisen konkreettinen tuki sosiaalisissa tilanteissa näyttäytyi. Jos aikuinen osoittaa tai kertoo lapselle rakentavamman tavan toimia, lapsi myös pyrkii toistamaan kyseisen tavan. Jos taas aikuiset tai varhaiskasvattajat mainitsevat negatiivista tai kriittistä asennetta suhteessa lapsen käyttäytymiseen, tämä on yhteydessä lapsen suurempaan aggressiivisuuden tasoon sekä päiväkodissa että kotona. Tutkimuksessa huomattiin, kuinka positiivisella palautteella oli iso merkitys 60 lapsen käyttäytymiseen. Merkityksellistä oli, että kehuja jaettiin aidoissa yhteyksissä ja vuorovaikutustilanteissa. Aggressiivinen käyttäytyminen taas lisääntyi, jos kehuja annettiin turhaan, eli tilanteissa, joissa lapsi ei käyttäytynyt hyvin. (Ahonen 2015, 58–61.) Aggressiivisesti ja uhmakkaasti käyttäytyviä lapsia lähestyttiin hyvin lämpimästi, vaikkakin nämä kuormittavat varhaiskasvattajia paljon. Varhaiskasvattaja osoitti lapselle lämpimän vuorovaikutuksen kautta, että tämä on hänelle arvokas ja tärkeä. Uhmakkuus tai aggressiivisuus ei rajannut sitä, kuinka paljon varhaiskasvattaja lapsesta piti. (Ahonen 2015, 118.)

Viitala (2014, 45) toteaa Giesbrechtin, Millerin ja Mullerin (2010) mukaisesti, että lasten tunteenpurkaukset saattavat olla yhteydessä lasten emotionaaliseen reaktiivisuuden tasoon ja emotionaaliseen kompetenssiin. Tällöin emotionaalinen kompetenssi hallitsee mm. emotionaalista reaktiivisuutta siten, että ympäristö huomioidaan tunteiden ilmaisun intensiteetin kautta. Viitala (2014, 46) toteaa Giesbrechtiin, Milleriin ja Mulleriin (2010) viitaten, että lapset, joiden tunteenpurkaukset muodostavat voimakasta kiukkua, käyttävät tunteenpurkausten aikana enemmän aggressiivisia käyttäytymisstrategioita. Viitala (2014, 46–47) toteaa myös Giesbrechin, Millerin ja Mullerin (2010) mukaisesti, että lapset, joilla emotionaalinen reaktiivisuuden taso on korkea, emotionaalisen kompetenssin kehittyminen voi olla työläs. Näin ollen emotionaalista kompetenssia pystytään

tukemaan tunnetaitoja harjoittelemalla, kuten opettelemalla tunteiden säätelystrategioita ja tukemalla tunne- ja vuorovaikutustaitoja.

Kasvattajat kokevat erityisesti vähemmän läheisyyttä ylivilkkaiden, epäsosiaalisten ja aggressiivisten lasten kanssa. (Viitala 2014, 57). Viitala (2014 57–59) toteaa Churchillin (2003, 113–118) mukaisesti, että kasvattaja - lapsi – suhteen laatu yhdistyi voimakkaasti sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kanssa, koska lapsen luonteenpiirteet kuten esimerkiksi vaikea temperamenttityyppi, saattavat liittyä suuresti kasvattajan ja lapsen väliseen suhteeseen. Näin ollen varhaiskasvattajia tulisi kannustaa enemmän suunnittelemaan ja toteuttamaan tilanteita, joiden myötävaikutuksella lasten ja kasvattajien suhde vahvistuisi.

Omat ajatukset sekä omat tunteet on hyvä tiedostaa, sillä ne saattavat auttaa positiiviseen muutokseen varhaiskasvattajan vuorovaikutustaidoista puhuttaessa. Lapsen levotonta käyttäytymistä sekä aggressiivisuutta tulisi huomioida siitä näkökulmasta, että lapsi kaipaa tilanteessa erilaisista syistä aikuisen intensiivisempää tukea. Tällaisissa tilanteissa lapsi ei hyödy rangaistuksista, koska ei alun perin toimi ”tahallaan” väärin. Haastavissa kasvatustilanteissa on jatkuvasti kyse ympäristön riittämättömästä tuesta suhteessa lapsen sosiaalisemotionaalisiin valmiuksiin. (Ahonen 2015, 187.)

8 Pohdinta

8.1 Keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Tämän tutkimustyön tarkoituksena oli laajentaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietämystä lapsen aggressiivisesta käyttäytymisestä ja siitä, kuinka väkivaltaisesti tai aggressiivisesti käyttäytyvää lasta voidaan varhaiskasvatuksessa tukea. Pyrkimyksenä oli koostaa yhteen käyttökelpoista tietoa niistä tekijöistä, jotka edistävät lapsen aggression hallintaa varhaiskasvatuksessa.

Tarkoituksenamme oli kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kautta tuottaa tietoa tiiviissä muodossa alle kouluikäisten lasten aggressiivisuudesta varhaiskasvattajille, lasten

vanhemmille ja huoltajille sekä kaikille, jotka ovat aggressiivisten lasten kanssa tekemisissä. Opinnäytetyömme tietopohjan kautta aiheesta kiinnostuneet voivat perehtyä aiheeseen syvemmin. Teema-analyysin kautta aineistosta löydettiin tekijöitä, mitkä liittyvät lapsen aggressiivisuuden kohtaamiseen. Aineistosta tärkeimpiä esiin nousseita teemoja olivat lapsen aggressiivisuuden eri ilmenemismuodot, lapsen aggressiivisen käyttäytymisen mukanaan tuoma kuormittavuus varhaiskasvatuksen henkilöstölle, sekä erilaiset keinot, joilla lasta voidaan tukea. Merkittävä tekijä oli lisäksi esiin nousseet konkreettiset menetelmät lapsen tukemiseen aggression hetkellä.

Tulosten mukaan aggressiivisuus näyttäytyy hyvin erilaisina muotoina varhaiskasvatuksessa. Lyöminen ja potkiminen nousivat useasti esille aineistosta. Varhaiskasvatuksen perusteissa (2018, 19) kerrotaan, kuinka lapsen yksilöllinen kehitys ja tuen tarve on huomioitava. Lisäksi korostetaan, että pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja kasvattajien välillä auttavat tuntemaan lasta. Tätä ajatusta tukee myös tutkijatohtori Aino Saarinen, jonka mukaan tieteellinen tilastollinen fakta on, että lapsen aggressioriski kasvaa, kun lapsiryhmä on iso ja kasvattajien/hoitajien vaihtuvuus vaihtelee (Seppä & Jaakkonen 2020). On tärkeää, että varhaiskasvatushenkilöstö tekee työtään hyvällä ammattietiikalla, osaa ennakoita tilanteita ja toimintaa, sekä on avoin lasten viesteille ja tuntemuksille. Varhaiskasvattajilla on ammattitaitoa havainnoida ja tulkita lasten aloitteita ja tunnetiloja (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38). Tuloksista nousi esiin, kuinka kaikki lapset eivät osaa hallita omia tunteitaan ja aggressiivisuuttaan. Tätä ajatusta tukee myös työsuojeluvaltuutettu Mari Parikka-Nihti, jonka mielestä aggressiota auttaa digitalisaatio, minkä vuoksi lapsilla ei välttämättä ole kykyä ilmaista pahaa oloa puheen avulla (Ali-Hokka 2020). Varhaiskasvatuksen perusteissa (2018, 20) mainitaan arvoperustassa, että varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvattajien tehtävä on tukea lapsia, joiden tunteiden hallinta vaatii harjoittelua ja kasvattajälähtöistä ohjausta.

Toisena teemana tuloksista nousi esille varhaiskasvattajien kuormittuminen työssään. On tärkeää huolehtia omasta työhyvinvoinnista sekä ennaltaehkäistä työuupumusta. Asioista on hyvä puhua hyvissä ajoin esimiehelle tai työtovereille.

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2018, 54) mainitaan, kuinka lasten tuen tarpeiden suunnittelussa, arvioinnissa ja toteuttamisessa moniammatillinen yhteistyö on tärkeää. Varhaiskasvattajien kuormittavuuden ennaltaehkäisyssä auttaa kuormittavuuden havaitseminen ajoissa, asiasta kertominen toiselle, avun pyytäminen sekä avun vastaanottaminen. Varhaiskasvatuksessa haasteita tuovat laajat yhteiset vastuut, työhön kohdistuvat vaatimukset sekä vähäiset resurssit (Hujala & Turja 2016, 307).

Varhaiskasvatustyötä ja työssä jaksamista kuormittavat monet tekijät. Pedagogiikan näkökulmasta varhaiskasvattajalta edellytetään kykyä vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sekä herkkyyttä tulkita lapsen viestejä. Lapset tarvitsevat ohjausta oppimiseen, joillakin lapsilla taas voi olla käyttäytymiseen, itsesäätelytaitoihin tai emotionaalisiin taitoihin liittyviä haasteita. Varhaiskasvattajien tulee edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Samalla varhaiskasvattajan työ on hyvin vuorovaikutteista ihmissuhdetyötä, mikä luo haasteita monin eri tavoin. Vuorovaikutusta tulee lasten ja vanhempien välillä tukea tiiviisti. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle kohdistuu suuria paineita lapsilta, vanhemmilta sekä yhteiskunnalta, jolloin tämä aiheuttaa riittämättömyyden tunnetta ja saattaa tuntua raskaalta. Erilaiset työtehtävät vaativat yllättäviä ratkaisuja, pikaista reagointia sekä joustavuutta. Olennainen osa merkittävään varhaiskasvatukseen ovat fyysiset ja psyykkiset työolosuhteet. (Nislin 2016, 219.)

Ahosen (2018) julkaisussa OAJ:n työelämäasiamies Riina Länsikallio kertoo, että lastentarhanopettajien tulisi hoitaa tilanteet puhumalla, mutta tänä päivänä puhe ei aina riitä joillekin lapsille. Ahosen (2018) julkaisussa Länsikallio toteaa, että opettajat kokevat nämä tilanteet hyvin vaikeiksi ja koulutus laahaa jäljessä. Länsikallio korostaa Ahosen (2018) julkaisussa, että varhaiskasvatustyö on nykyisissä suurissa lapsiryhmissä monessa mielessä kuormittavaa. Myös työssä koettu aggressiivisuus tuottaa niin lyhyempiä kuin pidempiäkin sairauspoissaoloja, joka taas kuormittaa henkilökuntaa. Tämä kuormitus puolestaan näkyy väsymyksenä, turhautumisena sekä ammatin arvostuksen vähenemisenä. (Ahonen 2018.)

Kolmantena teemana tuloksista havaittiin, millaisia keinoja aggressiivisesti käyttäytyvien lasten tukemiseen löytyy. Tuloksista nousi esiin, kuinka

varhaiskasvattajien tulisi olla aidosti positiivisia lapsia kohtaan, sillä negatiivinen tunne helposti välittyy kasvattajalta lapselle. Tuloksista voitiin päätellä myös, että lapsen ja varhaiskasvattajan välillä olisi hyvä olla hyvä lämmin vuorovaikutussuhde, jossa luottamus on molemminpuolinen ja lapselle tulee olo, että hän tulee varmasti kuulluksi ja nähdyksi. Lapselle syntyisi kuva, jossa näkee, että aikuinen on läsnä häntä varten. Varhaiskasvatuksen perusteissa (2018, 19) mainitaan, että henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Eri tunteiden tunnistaminen ja niiden käsitteleminen lasten kanssa voisivat auttaa lapsia kehittämään heidän omia tunnetaitojaan. Tätä ajatusta tukee myös lastenpsykiatri Riikka Riihonen, jonka mielestä jokaisen lapsen tulisi myös oppia pettymysten sietäminen ja oppia suhtautumaan tunteisiin myötätuntoisesti sekä samalla rauhallisesti (Parma 2020).

Esimerkiksi erilaisten tuokioiden (näytelmä, sadut, kirjat, kuvat) voisivat toimia välineinä varhaiskasvattajille lasten tunteiden harjoittelemisessa. Pedagogiikan näkökulmasta katsottuna tuen tarpeessa olevat lapset nähdään kehittyvinä, oppivina lapsina, jolloin vaikeuden nimeäminen auttaa kartoittamaan lapsen tuen tarpeita ja lisäresursseja. (Hujala & Turja 2016, 265). Tätä ajatusta tukee myös tutkijatohtori Aino Saarinen, jonka mielestä hoitajia tulisi olla tarpeeksi, jotta aggressiota ehdittäisiin ennakoida, ettei lapselle syntyisi tapaa saada tahtonsa lävitse aggression keinoin (Seppä & Jaakkonen 2020). Varhaiskasvatuksen perusteissa (2018, 21) korostetaan, että lapsille on tarjottava mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan sekä samalla vahvistaa heidän empatiakykyään ja eettistä ajattelutapaansa. Hujala & Turja (2016, 140) korostavat lapsen liikkumista, koska esimerkiksi leikin avulla lapsi käyttää toiminnassaan kaikkia aisteja. Hujala & Turja (2016, 140–141) mainitsevat, että leikin avulla lapsi harjoittaa tunnetaitojaan niin verbaalisesti kuin kehollisesti.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä kirjoitettiin eettisten periaatteiden ja hyvän tieteellisen käytännön pohjalta. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää, että työstettävä tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan tieteelliselle tiedolle määriteltyjen vaatimusten mukaisesti ja tutkimus kokonaisuudessaan on tehty hyvän tieteellisen käytännön vaatimalla tavalla. Vain silloin tieteellinen tutkimus on eettisesti

luotettava ja tuloksiltaan uskottava. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012, 6–7.)

Tutkimus on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, eikä haastatteluja tehty. Eettisyyden kannalta tämä oli hyvä asia, sillä aineistona on käytetty jo olemassa olevia, pääosin vertaisarvioituja ja luotettavia tutkimuksia. Tiedonhankinnassa on käytetty luotettavia sähköisiä tiedonhakukantoja. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit ovat ohjanneet tiedonhakuja ja tiedonhakuprosessi on selvillä taulukossa (taulukko 2, missä tiedonhaku on toistettavissa uudelleen). Tutkimukseen valikoitui pääasiassa tieteellisiä artikkeleita, jotka ovat vertaisarvioituja, mikä puolestaan lisää tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuuden määrää lisäävät, että aineistoon valikoidut artikkelit olivat suomalaisten kirjoittamia. Tutkimuksen raportointi vastaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportointiohjeita.

Koska kyseessä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, tarkoittaa se sitä, että menetelmä on verrattain väljä. Jokaisessa opinnäytetyön vaiheissa korostetaan tutkijan valintoja sekä eettisyyttä. (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Opinnäytetyötä on työstetty hyvän tieteellisen käytännön edellytyksin tutkimusetiikkaa noudattaen. Lisäksi olemme pyrkineet huolellisuuteen ja tarkkuuteen kirjoittamisprosessissamme, sekä toimineet rehellisesti kunnioittamalla tutkimuksessa käytettyä aineistoa. Huomiota on pyritty kiinnittämään myös siihen, että kuvaamme tutkittua ilmiötä niin objektiivisesti, kuin mahdollista, jotta omat henkilökohtaiset mielipiteet eivät korostuisi liikaa.

8.3 Lopuksi

Lähestyimme aihetta varhaiskasvattajan näkökulmasta, sillä vaikka aihe onkin vaiettu, koemme, että tulevina sosionomeina ja varhaiskasvattajina se on hyvä nostaa esiin. Keskustelu lapsen aggressiivisen käyttäytymisen ympärillä toivottavasti tuo esiin tietoisuutta siitä, miksi lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti, mitä käyttäytymisen taustalla saattaa piillä, sekä lisää tietoisuutta siitä, kuinka varhaiskasvattajat voisivat lasta tukea. Moni kasvattaja kaipaa nimenomaan konkreettisia keinoja puuttua lapsen aggressiiviseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Varhaiskasvatuksen ongelmakohdat ja haasteet ovat viime aikoina puhuttaneet etenkin sosiaalisessa mediassa. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on suuri hätä siitä, kuinka resurssipula vaikuttaa niin lapsiin, kuin aikuisiinkin ryhmissä. Ei varmasti ole tuulesta temmattu väite, että juuri päivähoiton henkilöstön suuri vaihtuvuus ja epävakaa resurssitilanne lisää aggressiivisesti käyttäytyvien lasten haasteita entisestään. Joissakin harvoissa kunnissa tilanteen vakavuuteen on herätty, ja se otetaan tosissaan. Päiväkoteihin on esimerkiksi palkattu sosionomeja, joiden työtehtävänä on lasten oikeuksien edistämisen toteutuminen, sekä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistaminen. Varhaiskasvatuksen sosionomilla on tietotaitoa ja sosiaalialan asiantuntijuutta, jonka avulla hän huolehtii siitä, että lasten vertaissuhteet toimivat ja lapset ovat osallisia kasvatusyhteisössä. Lisäksi varhaiskasvatuksen sosionomi toimii linkkinä päivähoiton ja kodin välillä, sekä tuo ammatillisen panoksensa moniammatilliseen kasvatustyöhön.

Hallitus on esittänyt eduskunnalle jo vuonna 2018 seuraavaa koskien varhaiskasvatustilaa: ”Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvassa näkyisi etenkin sosionomin koulutuksen tuottama osaaminen moniammatillisen yhteistyön sekä varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluitten yhteistyön rakenteiden toteuttamisessa, perheiden palveluohjauksessa sekä perheiden kasvatusyhteistyön ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa”. (HE 40/2018.)

Jatkotutkimus aiheestamme voisi hyvinkin liittyä esimerkiksi siihen, kuinka tietoa ja konkreettisia esimerkkejä eri menetelmistä aggressiivisen lapsen kanssa toimimiseen saataisiin vietyä päiväkotien henkilökunnalle, ja heidän käyttöönsä arjessa.

Lähteet

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto: Tampere. Viitattu 23.9.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Ahonen, T-M. 2018. Väkivaltaa ei pidä sietää päiväkodissakaan. Työ, terveys ja turvallisuus- lehti. Viitattu 20.10.2021. <https://tttlehti.fi/vakivaltaa-ei-pida-sietaa-paivakodissakaan/>.

Ali-Hokka, A. 2020. Puremista, potkimista, lyömistä – lasten käyttämä väkivalta ja kielenkäyttö on muuttunut yhä rajummaksi päiväkodeissa. YLE. Viitattu 4.11.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11170619>

Aronen, E. 2016. Lasten häiriökäyttäytyminen. Lastenpsykiatrian katsaus. Duodecim. Viitattu 27.9.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/223965/Lasten_h_iri_k_ytt_ytymin_en.pdf?sequence=1.

Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. 2019. Sisu, tahto, itsetunto – Portaat itkupotkuraivareista aggression hallintaan. Helsinki: Minerva kustannus.

Fagerström, V., Länsikallio, R., Sipponen, J. 2015. Stop väkivallalle kouluissa ja päiväkodeissa. Väkivaltatilanteiden ilmoitus- ja käsittelylomakkeiden kehittäminen. Työterveyslaitos. Viitattu 4.11.2021.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131467/stop-vakivallalle.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hartikainen, A. 2020. Aggressiivisen lapsen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa toiminnallisten menetelmien avulla. Opinnäytetyö, AMK. LAB-ammattikorkeakoulu. Sosiaalipedagoginen varhaiskasvatus. Viitattu 18.10.2021.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/339693/OPINN%C3%84YTETY%C3%96%202020%20T%C3%84YSIN%20VALMIS%20THESEUKSEEN.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

HE 40/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 25.10.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180040>

Helenius, A. & Lummelahhti, L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Books of demand: Helsinki.

Hellevaara, I. 2019. Alle kouluikäisen lapsen aggressiivisuuden syyt ja yleisyys. Opinnäytetyö, AMK. Lapin ammattikorkeakoulu, hyvinvointiyksikkö, sairaanhoitaja AMK. Viitattu

9.3.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/265366/Hellevaara_Isa_opinn%C3%A4ytety%C3%B6_lopullinen.pdf?sequence=2

Hujala, E. & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3.painos. Juva: PS-Kustannus.

Holappa, A. & Kakkuri, M. 2016. Aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi päivähoidossa. Opinnäytetyö, AMK. SeAMK, sosiaali- ja terveysala, sosionomi AMK. Viitattu

9.3.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/109676/Holappa_Annika%20Kakkuri_Marjut.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Viitattu 4.11.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Julkisten hyvinvointialojen liitto. 2019. Kysely varhaiskasvatushenkilöstön työssään kokemasta väkivallasta ja väkivallan uhasta. Viitattu 1.11.2019. https://www.jhl.fi/wp-content/uploads/2020/01/varhaiskasvatuksen-tyturvallisuuskysely_perusraportti_23.1.2020_jhl_putsattu_uusi.pdf

Jääskinen, A-M. & Pelliccioni, S. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö. Viitattu 1.9.2021

Kaltiala-Heino, R. 2013b. Väkivaltakäyttäytyminen. Teoksessa: P. Nurmi (toim.) Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus. 71–108.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY. 160–193.

Koskinen, M. & Riihonen, R. 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kupiainen, S. & Ollikainen, S. 2014. Nyt minä suutun! Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosionomi AMK. Viitattu 25.10.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/84900/Kupiainen_Sonja_Ollikainen_Sanna.pdf..pdf?sequence=1

Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret). 2018. Käypä hoito- suositus. Duodecim. Viitattu 4.11.2021. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50118#K1>

Nislin, M. 2016. Hermoja raastavaa vai palkitsevaa työtä päiväkodissa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti. 2016:53:218–222. PDF-tiedosto. Viitattu 7.11.2021

Parma, F. 2020. Miten lapsen kiukku kesytetään? Lastenpsykiatri muistuttaa, ettei aggressiivinen käytös ole sairaus vaan oire: ”Jäävuoren huippu”. MTV- uutiset. Julkaistu 24.01.2020. Viitattu 14.11.2021. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/miten-lapsen-kiukku-kesytetaan-lastenpsykiatri-muistuttaa-ettei-aggressiivinen-kaytos-ole-sairaus-vaan-oire-jaavuoren-huippu/7701076#gs.gf43e8>.

Perusopetuslaki. 628/1998. Laki perusopetuksesta. Annettu 21.8.1998. Viitattu 15.11.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L4P16a>.

Pihlaja, P & Viitala, R (toim.) 2019. Varhaiserityiskasvatus. E-kirja. PS-kustannus: Jyväskylä.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopistojen julkaisuja. Viitattu 1.9.2021 https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf.

Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin- katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen- ja säätelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Viitattu 4.11.2021. <https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Seppä, P. & Jaakkonen, P. 2020. Tutkimus kohauttaa: Päiväkodissa alle 3-vuotiaana voi lisätä lapsen aggressiivisuutta – asiantuntijat eri mieltä. Iltasanomat. Julkaistu 11.11.2020. Viitattu 14.11.2021. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000007611438.html>.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY

Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli – lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Suomen psykologinen instituuttiyhdistys.

Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. 2015. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun Yliopisto.

Svahn, R. 2020. Monialainen yhteistyö psyykkisesti oireilevien lasten tukemisessa - ammattilaisten näkemyksiä. Pro Gradu-tutkielma. Turun yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, sosiaalityö. Viitattu 4.11.2021.

https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/150016/Svahn_Rebecca_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Teemoittelu. N.d. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyöpankki. Viitattu 28.10.2021.

Terveyskirjasto 2021. Duodecim. Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet lapsella. Verkkojulkaisu. Viitattu 19.10.2021. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00413>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Laki varhaiskasvatuksesta. Annettu 13.7.2018. Viitattu 23.9.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatuksen perusteet 2018. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Viitattu

12.3.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf.

Varhaiskasvatuspalvelut. Nd. Vastuualueet. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 10.3.2021. <http://minedu.fi/varhaiskasvatus>.

Viitala, R. 2014. Jotenkin häiriöks. Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
Viitattu 18.9.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44052/1/978-951-39-5785-8_vaitos23082014%20.pdf

Liitteet

Tekijä, julk.vuosi otsikko	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset	Luotettavuus
Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista varhaiskasvattajan vuorovaikutuksellinen ja pedagoginen toiminta on sosiaalisemotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa haastavien kasvatustilanteiden aikana.	Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa sovelletaan etnografista tutkimusmenetelmää. Aineisto on kerätty havainnoimalla kolmea päiväkotiryhmää. Havainnoinnin apuna käytetty myös teemahaastattelua.	Haastavissa kasvatustilanteissa korostui viisi erilaista varhaiskasvattajan vuorovaikutustapaa . Lämpimät vuorovaikutustavat, etäinen vuorovaikutustapa, osittain sitoutunutta vuorovaikutusta ilmeni ristiriitaisessa, teknisessä ja välttelevässä	Kyseessä tieteellinen artikkeli, joka on vertaisarvioitu. Lähdeluettelo asianmukainen. Käsittelee aggressiivisuutta.

			vuorovaikutustavassa.	
Ahonen, T-M. 2018. Väkivaltaa ei pidä sietää päiväkodissakaan	Artikkeli antaa tietoa väkivallan ilmenemisestä sekä sen puuttumiseen.	Asiakeskeinen artikkeli. Haastattelemalla.	Artikkelissa kerrotaan, kuinka väkivaltaan tulee reagoida, esim. pätevät opettajat, lisäkoulutus mahdollisuudet.	Artikkeli on julkaistu työterveys turvallisuus lehdessä.
Aronen, E. 2014. Lasten häiriökäyttäytymisen.	Artikkeli antaa tietoa lasten käyttöhäiriöihin ja siihen liittyvistä tekijöistä.			Kirjoittaja on lastenpsykiatrian professori, ylilääkäri. Artikkelin luokitellaan tieteelliseksi ja on vertaisarvioitu.
National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE) ja the Social Care Institute for Excellence (SCIE). 2013. Antisocial behaviour and conduct disorders in children and	Tutkimus lasten ja nuorten epäsosiaalisesta käyttäytymisestä ja käyttöhäiriöiden tunnistamisesta.		Käytöhäiriöt ja niihin liittyvä epäsosiaalinen käyttäytyminen ovat yleisimpiä mielenterveyden ongelmia lapsilla ja nuorilla. Käytöhäiriöt vaikuttavat merkittävästi	Tutkimuksen julkaisija on kansallinen terveydenhoito- ja sosiaalialan instituutio.

young people: recognition and management			elämänlaatuun ja toimintakykyyn.	
Puustjärvi, A. & Repokari, L. 2017. Lasten käytöshäiriöihin tulee puuttua ajoissa.	Artikkeli käsittelee terveen uhmakkuuden, joka kuuluu lapsen normaaliin kehitykseen, ja poikkeavan käytöshäiriön, jonka taustalla on usein jokin neurologinen pulma, eroavaisuuksia.			Kirjoittajat ovat lastenpsykiatrian erikoislääkäreitä, ja artikkeli luokitellaan tieteelliseksi.
Viitala, R.	Jotenkin häiriöks. Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä.	Tutkimustietoa kerättiin havainnoimalla, haastatteluilla sekä käyttämällä lasten yksilöllisiä suunnitelmia kolmea päiväkotiryhmää hyödyntäen.	Lapsikohtaista vaihtelua havaittiin erityistä sosiaalisemotionaal ista tukea tarvitsevien lasten seurassa. Ongelmat näyttäytyivät enemmän lapsissa kuin päiväkodissa. Painopiste näkyi konfliktien ratkaisuisa enemmän kuin yhteenkuuluvuude n tukemisessa.	Artikkeli luokitellaan tieteelliseksi artikkeliksi ja on vertaisarvioitu. Lähdeluettelo on selkeä ja saatavilla. Artikkeli käsittelee aggressiivisuutta.

Liite 1. Luettelo valituista artikkeleista.

